

ДИСКУРСОЛОГІЯ І ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

УДК 811.161.2'373

СЕЛІВАНОВА Олена Олександрівна,
доктор філологічних наук, професор, завідувач
кафедри теорії та практики перекладу
Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького,
e-mail: oselivanova@ukr.net

ОНОМАСІОЛОГІЧНА ЗВ'ЯЗНІСТЬ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ МИХАЙЛЯ СЕМЕНКА

Мета статті – охарактеризувати особливості ономасіологічної зв'язності в поезіях українського футуриста Михайля Семенка як одну з рис авторського ідіостилю. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання певних завдань: 1) описати способи реалізації ономасіологічної зв'язності у творчості М. Семенка під кутом зору базових футуристичних канонів; 2) установити основні моделі регулярно повторюваного ономасіологічного механізму в поезії митця; 3) з'ясувати функції ономасіологічної зв'язності в його поетичних текстах; 4) визначити когнітивне підґрунтя мотиваторів ономасіологічно узгоджених лексем. **Об'єктом** дослідження є повторювані ономасіологічні моделі у творчості М. Семенка, а **предметом** – їхнє функціонування як засобів ономасіологічної зв'язності в поезіях цього автора. **Матеріал** дослідження вилучено з вибраних творів М. Семенка. Використано комплексну **методику** аналізу матеріалу: контекстуально-інтерпретаційний метод, прийоми морфемного, словотвірного та когнітивно-ономасіологічного аналізу.

Зв'язність є текстовою категорією, що опосередкує розвиток тем тексту, формування його інформаційного масиву й забезпечує інтеграцію всіх текстових рівнів з метою створення цілісності, сприйняття й розуміння тексту адресатом. Ономасіологічна зв'язність ґрунтується на повторенні дериваційних компонентів слів, коренів і загального номінативного механізму творення одиниць. Специфіка ономасіологічної зв'язності в поезіях М. Семенка зумовлена насамперед позиціонуванням автора як основоположника українського кверофутуризму. В його поезіях поєднано канони світової авангардної течії з романтизмом і мрійливістю, емоційністю й ліризмом, властивим українській етносвідомості та культурі. Найпоширенішими моделями ономасіологічної зв'язності є конфіксально утворені відіменникові дієслівні форми з префіксом *о-* і суфіксом *-и-*, відіменникові дієслова з суфіксом *-и-*, а також різні типи словоскладання.

Ключові слова: ономасіологічна зв'язність, футуризм, мотивація, ономасіологічна структура, композит, відіменникове дієслово.

Постановка проблеми. Проблема зв'язності як однієї з найважливіших категорій тексту до сьогодні залишається актуальною в лінгвістичних дослідженнях. Зв'язність – текстова категорія, що опосередкує розвиток тем тексту, формування його інформаційного масиву й забезпечує інтеграцію всіх текстових рівнів з метою створення цілісності, сприйняття й розуміння тексту адресатом [1, с. 175]. Однак зв'язність також є категорією дискурсу, адже її механізми закладені не лише у вербальній організації тексту, а й опосередковані конекційно-холістичною природою свідомості адресанта й адресата, їхньою зануреністю до функціонально значимих у дискурсі систем семіотичного універсуму культури й інтеріоризованого буття. До того ж зв'язність існує й поза межами одного тексту, забезпечує цілісність ідіостилю автора, певного літературного методу та типу дискурсу і навіть відповідної сіміосфери культури.

З огляду на це потребує перегляду типологія зв'язності. За параметром способу зв'язку в монографії «Когнитивная ономасиология» ми виокремили один із

недосліджених типів зв'язності – ономасіологічну, яка ґрунтується на повторенні в тексті або творчості одного автора дериваційних компонентів слів, коренів і загального номінативного механізму творення одиниць [2, с. 184].

Аналіз останніх досліджень. У лінгвістиці тексту розглянуто лише один бік окресленої проблеми, згідно з яким засобом семантичної зв'язності тексту є морфемний повтор, диференційований на анафоричний (повторення префікса); медіальний (кореня); епіфоричний (суфікса) [3, с. 26]. У межах проблеми «словотвір і текст» дослідники приділяли увагу особливостям функціонування похідних слів у художньому тексті. О. А. Земська зауважувала: «Похідне слово, що є одиницею із притаманним їй певним лексичним значенням, й водночас структурою з дериваційним значенням, служить засобом когезії, здійснюючи текстові зв'язки між словами на підставі семантики, з одного боку, і на ґрунті більш загального (дериваційного) значення, з іншого» [4, с. 17]. Узбецька дослідниця Д. У. Ашурова дещо розширила зміст проблеми і запропонувала вивчати «мотиви, цілі використання словесних засобів, особливостей їхнього функціонування» в аспекті інтенційної заданості та ефективності сприйняття [5, с. 3].

Дослідження ролі словотвірних засобів у формуванні текстової зв'язності здійснено в працях Т. ван Дейка, О. А. Земської, О. С. Кубрякової, О. І. Блінової, Е. П. Шубіна, Д. А. Аксельруда, І. Онхайзера, Д. А. Голева, М. Голянич. Однак проблема дублювання саме ономасіологічного механізму в тексті та творчості майстрів слова залишилася поза увагою цих учених. Автор статті дослідив специфіку ономасіологічної зв'язності в романі Л. М. Толстого «Війна і мир» [6, с. 369-387], а також у низці творів українських і російських прозаїків.

Мета статті – охарактеризувати особливості ономасіологічної зв'язності в поезіях українського футуриста Михайля Семенка як одну з рис авторського ідіостилу. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання певних **завдань**: 1) описати способи реалізації ономасіологічної зв'язності у творчості М. Семенка під кутом зору базових футуристичних канонів; 2) установити основні моделі регулярно повторюваного ономасіологічного механізму в поезії митця; 3) з'ясувати функції ономасіологічної зв'язності в його поетичних текстах; 4) визначити когнітивне підґрунтя мотиваторів ономасіологічно узгоджених лексем. **Об'єктом** дослідження є повторювані ономасіологічні моделі у творчості М. Семенка, а **предметом** – їхнє функціонування як засобів ономасіологічної зв'язності в поезіях цього автора. **Матеріал** дослідження вилучено з вибраних творів М. Семенка [7]. Використано комплексну **методику** аналізу матеріалу: контекстуально-інтерпретаційний метод, прийоми морфемного, словотвірного та когнітивно-ономасіологічного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Специфіка ономасіологічної зв'язності в поезіях М. Семенка зумовлена насамперед позиціонуванням автора як основоположника українського кверофутуризму (шукацького футуризму). У його поезіях поєднано канони світової авангардної течії, окреслені в «Маніфесті футуризму» італійського поета Ф. Т. Марінетті в 1909 р. у паризькій газеті «Фігаро» і подальших маніфестах представників цього напрямку, з романтизмом і мрійливістю, емоційністю й ліризмом, властивим українській етносвідомості та культурі.

Пропагуючи досягнення науково-технічного прогресу, художню цінність зовнішніх ознак індустріальної ери, вітаючи соціальні катаклізми, які руйнують старе буржуазне суспільство з його декадентською естетикою, представники футуристичної течії в мистецтві головну увагу приділили темі великого міста. М. Семенко, уродженець села Кибинці на Полтавщині, також віддавав належне цій темі, але сприймав місто як нове середовище, своєрідну екзотику, підсвідомо романтизуючи його всупереч футуристичним канонам, які кваліфікували місто як зону руйнації всього старого, як місце зосередження нових енергій, вібрацій, що розхитують і знищують старі естетичні і моральні норми, усіяку романтику і декадентство. На відміну від російських футуристів, для яких місто – рідне середовище, М. Семенко, висуваючи тезу руйнації старої поезії, із

захватом описуючи електрику, пароплави, трамваї, асфальт, бетонні мости, потяги й літаки, запах бензину, гуркіт, залишається романтиком, мрійником. Він подорожує в часі і просторі, його фантазія сягає незвіданих країв: Єгипту, Океанії, Атлантиди тощо. Так, у вірші «Місто літом» відбувається зіткнення мотивів міста і поетової мрії: *Мотоцикли й авто проковзують шиплячим хистом / Зливається з шепотом листу гомін вечорової юрми [...] / Виривалась музика другорядного ілюзіону з одчинених вікон / Вилітав на вулицю шматками хуткорухий мотор / І ходив поет і серед натовпу йому випливав з мрії вікінг / І виблискували в тіні таблички багатих технічних контор* [7, с. 157].

У низці віршів М. Семенка місто навіть перетворюється на щось вороже, що тисне душу ліричного героя, обмежує його свободу, наганяє сум, породжує відчуття самотності й непотрібності. Це відповідає саме настановам слов'янської гілки футуризму, у якій захоплення міською цивілізацією поєднувалося з розчаруванням у ній, утомою від її гуркоту й динаміки. У вірші «Настрій» поет використовує ономасіологічну зв'язність, вдаючись до метафоризації – аналогії потягів зі зміями: *Зміяється змії рівнобіжно. Навколить мгла. Побіг експрес. За ним я мчу безшумногнивно і чуда ждучу з брудних небес.* І далі – улюблений образ М. Семенка ліхтар виникає у вигляді багатократно повторюваного у його поезіях оказіонального відіменникового дієслова із суфіксом *-и-*: *Ліхтарить світло. Блещуть змії. Зникають вогники у млі. І слезять тихо мої вії, бо мало місця на землі* [7, с. 57]. Ліхтар для поета – символ самотності, яка є провідним мотивом його віршів: *Без сонця жити я не хочу / Стерпіть не можу я холодних ліхтарів* [7, с. 53].

Узагалі тема самотності у творчості М. Семенка є певною суперечністю футуристичному кредо. З одного боку, поет нібито оптиміст, рветься в майбутнє, вітає прогрес, усе нове, з іншого, його ліричний герой самотній, «стоскнений», «затривожений», «спогрожений», «смутий». Тому так багато в його віршах однокореневих лексем із коренями *-самот-*, *-тоск-*, *-сум-*, *-смут-*: *Я завтра піду, щоб збирати конвалії – найсумніший цвіток. Щоб збирати конвалії серця самотного білі квітки, серця забитого, серця скорботного кавалки* [7, с. 87]; *Я сьогодні смутний я сьогодні смертельно смутний бо люблю її коси* [7, с. 84]; *Я смутний бо щось душу стиска мов кошмар навислий Я веселий бо в смутку є пелюст невмерлий* [7, с. 86]. Причина смутку поета – кохання, і закоханий поет перетворюється на романтика, забувши про електрику, прогрес і ненависть до декадентства: *Хочу бути в парку і милій читати Верлена / Хочу кружляти я з нею у парі в юрмі / Багнесь ноктюрнів Шопена / Душу її зрозуміть* [7, с. 86].

Цікаво, що це не єдині суперечності у творчості М. Семенка. Як відомо, футуристи не визнавали своїх національних коренів, не дивилися в минуле, їх цікавило лише майбутнє. М. Семенко також проголошував себе вільною людиною, і в «Поємі майбутнього» на підставі ономасіологічної зв'язності двох оказіональних прикметників із префіксом *над-* змалював образ, притаманний футуризму – героя-надлюдини на тлі шаленого міста: *Я почувую себе без меж / я почувую себе надрасовим і надкультурним / я становлюсь майбутнім і сильним / шуми незнані міняються бетоновою музикою / і встає залізна людина / осліплюючим силуетом на фоні матерії подоланої* [7, с. 170]. Однак у багатьох його віршах вимальовується образ українця, вихідця з українського села, звучать рідні мотиви, використано народну естетику й архаїку, поезії проникнуті ліричною емоційністю (див. вірші «Бабусині іменини», «Дурненький зайчик», «Тіні забуті» й ін.).

Футуристичне кредо М. Семенка загалом несуперечливо виражено у вірші «Я хочу», у якому повторення кореневої морфеми *-нов-* і традиційного для автора ономасіологічного механізму творення композитного іменника шляхом зрощення прикметника *новий* з іменником *життя* виконує концептуальну функцію: *Я хочу кожний день все слів нових / Нових нових пісень ідей нових / Я хочу кожний час новожиття / Горіть палат в екстазі почуття* [7, с. 56].

Ономазіологічна зв'язність у межах вірша служить засобом створення художнього образу. У поезії «Метелик» повторення споріднених слів із коренем *-біл-*, зокрема й оказіоналізмів, стає підґрунтям для порівняння поета з білим метеликом: *Я мов метелик я*

білий білий / Як він химерний як він несмілий / Літаю біло у білім саяві [...] / Все існування в несмілих торках / У крилах білість так ясно тише [7, с. 64].

У вірші «Сонцекров» поет дублює ономасіологічний механізм оказіональної композиції (неочікуване складання двох іменників), створюючи зоровий образ власних оцінок – він любить червоне і світле: *Я сонцекров люблю і в крові сонце / І знову сонце в кровофарбах малярів [7, с. 53].* Загалом М. Семенко використовує колір, плями доволі часто у своїх поезіях, демонструючи футуристичну естетику, каноном якої була передача словом зорових образів, пластичної характеристики речей: *Самотно плямлють лебеді білі [7, с. 137]; Скільки облич електричним сянням оплямлених [7, с. 157]; Вона зворушена, осинсплямлена – зі схвильованим носом [7, с. 109]; Червоноплямиться за огорою парку / – То мила йде [7, с. 115].*

Ономасіологічна зв'язність у творчості М. Семенка має наскрізну природу, адже його новотвори побудовано за певними ономасіологічними моделями, які реалізуються послідовно в багатьох віршах. Найпоширенішою моделлю є конфіксально утворені відіменникові дієслівні форми з префіксом *о-* і суфіксом *-и-* (постфіксом *-ся* як показником стану дії). Значення такої моделі – перетворення, перехід в іншу форму, трансформування, що відповідає канонам футуризму, сконцентрованому на динаміці, зміні подібно до швидкісного руху машин, мобільності технічних засобів.

Мотиваторами таких дієслів є іменники, що проєктуються на різні фрагменти структур знань про позначене:

- локатив як показник місця (*Я загубив ґрунт / Омагазинив свою зверненість / І попрохав фініків фунт [7, с. 57]; І всі зітхали простягали окишенені руки й мовчали [7, с. 174]; Механічно офутлярюючи передзначену віолончель [7, с. 175];*
- медіатив як показник непрямого засобу дії (*Чи чуєш ти мене обагнена [7, с. 90]; і самотно плакатив без потреби окінематографований Шекспір [7, с. 154]; В сутінках сумних отіненних образ забутий виник [7, с. 120]; уява завітчує еліпси і оязичує уявні дзвони [7, с. 205]; Дим осутінить постаті [7, с. 152];*
- предикат (*В душі – опрокльонені естампи [7, с. 140];*
- трансгресив як показник результату каузації перетворення (*Туман впливав з-за гір моторошних / Багровість заходу офонив в пекельну містерію [7, с. 112]; У стрій опітьменній вже зодягаються береги [7, с. 115].*

Мотиваторами таких оказіонально творених дієслів у поезії М. Семенка є й метафоричні іменники, надаючи поетичному тексту особливої виразності й експресивності, семантичної ущільненості на підставі зіткнення кількох асоціацій: *Вітер нас, зблідлих, / Оскелює – хижий звір. [...] Вітер окайданив бухту [7, с. 96]; Перебігли вулицю осамотилась на бульварній лавочці / Оковдрилась плямою під шепочучим листом [7, с. 154]; Сила жива оланцюжена спільною метою [7, с. 179]; І навіщо для мене стільки вигуків отеатрених, коли для вас до кінця и завжди я – трамп [7, с. 106].* Метафоричні мотиватори цієї моделі корелюють із прецедентними феноменами – іменами письменника і персонажа твору О. Дюма: *Завтра день прокинеться / і приголубить усе розхристане – / усе хлоп'яче і молоде – омайнірене, омонтекрітене – / ранком весняним по вулиці йде [7, с. 188].*

Другою поширеною моделлю, що реалізує в поезіях М. Семенка наскрізну ономасіологічну зв'язність, є оказіональні відіменникові дієслова з суфіксом *-и-* (постфіксом *-ся*, що є показником стану дії). Використання таких дієслів посилює динамічність віршів, увиразнюючи процесуальність ситуації. Мотиватори означених лексем проєктуються на:

- суб'єкт (*вересклицість машинить / лоскіт авто / співають шини / сиренить зойкність [7, с. 151];*
- інструментив (*З вікна віолінить зашторений Сіндінг [7, с. 173];*
- трансгресив (*Коли сріблить і ілюзить предмети небесна лампада [7, с. 122];*
- партитив як показник частини цілого (*Зник знову тихо краплить [7, с. 65].*

Метафоричні мотиватори таких дієслів указують на колір (*Шоколадиться дим з майстерень [7, с. 111]; Сріблиться плесками, кришталить весла [7, с. 115]),* звучання

(*Туман над морем зілявся з хвилею [...] / І в плесках-стогонах млою застиглою / Алегрить в скелю – скоріш скоріш* [7, с. 68]), зорові враження від форми предмета (*Павутинивсь освітлений дріт* [7, с. 161]), стереотипну ознаку (*Священно сонцився уявний Ніл* [7, с. 162]). Прецедентним мотиватором у цій моделі є антропонім *Бодлер*, згадуваний поетом у зв'язку з іронічним описом нічної вулиці і семантично пов'язаний з його твором «Квіти Зла»: *Улиця бодлеритьсья владно / Розцвіли Квіти Зла – Що ж мені в душу безоглядну / Ти принесла?* [7, с. 152].

Прецедентні імена поетів і письменників як мотиватори відіменникових дієслів значно збагачують зміст поетичного твору, адже читач повинен залучити для декодування відповідний інформаційний масив – знання про творчість, особистість майстрів слова. Наприклад, у вірші «Вона» М. Семенко використовує оказіональні дієслова *оболесити* і *занадсонити*, утворені від прізвищ українського поета О. Олеся і російського поета С. Надсона, відомих своїми ліричними елегіями, тяжінням творчості до мотивів кохання. Згадує М. Семенко і бельгійського символіста М. Метерлінка, протиставляючи йому футуриста Марінетті: *Розметерлінить поет Марінеттову тишу* [7, с. 150]; *Настрій мій розметерлінитьсья, / Повний ваги* [7, с. 141].

Концептуально значущою у поезіях М. Семенка є ономасіологічна зв'язність моделі творення композитів-іменників шляхом складання двох іменників. Прагнення нового в мові поезії, зневага до мовних законів зумовлює творення М. Семенком складних слів-кентаврів, звичайно рідкісних в літературній мові. Традиційним для поета є приєднання компонента *поезо-* до назв різних видів мистецтва (*поезопісня, поезомалярство, поезофільм, поезоживотис*). Подібні іменники цілком відповідають канонам футуризму, який проголошував «зорову» поезію, намагаючись тим самим активізувати читача, помістивши його в простір тексту, де є звуки, кольори, запахи. Цим футуристи висловлювали протест проти старого мистецтва, намагаючись зруйнувати його канони. До того ж футуристичному мистецтву було притаманне накладання реалій і ситуацій (наприклад, зображення автівки з ногами людини, електричної лампочки на дереві як фрукта).

Таке накладання і є підґрунтям ономасіологічної зв'язності композитних оказіоналізмів у М. Семенка. Мотиватори композитів співвідносяться як атрибут і його об'єкт (*З експресовітром я товаришую* [7, с. 54]; *брудосніг – тумані* [7, с. 148]), об'єкт і його метафоричне позначення (*Усміхи струять весело / Усміхи очей хвилюють / Гомін / Сміхострумки* [7, с. 60]; *Назустріч багряному сонцю, що встає / в димотумані з-за похмурої сопки* [7, с. 70]); два метафоричних знаки ситуації (*Електрика довкола сопки – вдалині, / в тумані – фантазоцирк* [7, с. 103]), антоніми (*Знов почуваю радість муки радість злочастя* [7, с. 90]).

Прагнення до конструювання складних слів визначає ще одну модель ономасіологічної зв'язності, зреалізованої як повторення оказіональних складних іменників, утворених від іменника і його атрибута – якісного прикметника: *про колихання сіроморя в туманах [...] шепіт у молодокучах [...] ...ах, Струнокдівчина. Русодівчина. Руходівчина. Теплодівчина в ажурній сукні [...] про білі ночі... про рожесутінок* [7, с. 55]. Порушуючи закони літературної мови, автор використовує наскрізно зв'язані складні іменники *бурхотливоморе, білохуга, зловісноріченька, пахучососни, тихоніченька, новожиття, русопанна* тощо.

Чимало у творчості М. Семенка і складних ад'єктивів, утворених від сурядно поєднаних прикметників: *Вслухавсь у пісню серед хмурої тиші / Впивав її з нерухомо-м'яким повітрям* [7, с. 71]; *І такий бездумно-ласкавий світанок* [7, с. 83]; *Чекаю я вечора хмарно-роздумного* [7, с. 87]; *Руки м'які незнано-рідні* [7, с. 118]; *Сумні, далекі і рідно-незнані / Душі померлі* [7, с. 120]. Від сурядно поєднаних прислівників поет утворює й ряди складних прислівників: *Капшани шепочуть нервозно-вакханно* [7, с. 173]; *У телефонній будочці панна інтимно-випадково розмовляла з Семенком* [7, с. 174]; *Залесливо-мерзотно лізе на нас, – / Станем в бій* [7, с. 128].

Композиція не випадково стає улюбленим способом творення для М. Семенка, адже, з одного боку, як футурист він має конструювати нове в мові, а це найкраще можна зробити, поєднавши непокдануване; з іншого, його емоційність потребувала вивільнення у вигляді щільних, глибинних, іноді суперечливих образів: *Мій девіз – несталість і несподіваність. [...] Я остроїв поезію в стрії, ні разу не надіваний* [7, с. 143].

Висновки. Дослідження моделей ономазіологічної зв'язності в поезії М. Семенка продемонструвало насамперед їхню зумовленість кверофутуристичним кредо автора – прагненням до внутрішньої свободи, до нового, неочікуваного, до поєднання непокдануваного, такого, що суперечить закономірностям літературної мови. Властива поету динамічність перебігу подій у текстах уособлена в наявності великої кількості оказіональних дієслівних лексем зі значенням перетворення, трансформування. Однак попри захоплення М. Семенка футуристичними канонами, крізь його тексти просвічує тонкий лірик, романтик, мрійник із властивою українцеві емоційністю, що відбивається на оригінальній метафоричній переінтерпретації дійсності та власних відчуттів і переживань.

Список використаної літератури

1. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
2. Селіванова Е. А. Когнитивная ономазіология / Е. А. Селіванова. – К. : Фитосоціоцентр, 2000. – 248 с.
3. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
4. Земская Е. А. Словообразование и текст / Е. А. Земская // Вопросы языкознания. – 1990. – № 6. – С. 17-30.
5. Ашурова Д. У. Производное слово в свете коммуникационной теории языка (стилистический аспект) / Д. У. Ашурова. – Ташкент : Издательство ФАН, 1991. – 98 с.
6. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові. Мир свідомості в мові. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
7. Семенко М. Поезії / М. Семенко. – К. : Радянський письменник, 1985. – 311 с.

References

1. Selivanova, O. O. (2010). *Linguistic encyclopedia*. Poltava: Environment-K (in Ukr.)
2. Selivanova, E. A. (2000). *Cognitive onomasiology*. Kyiv: Phytosociocenter (in Russ.)
3. Kuharenko, V. A. (1988). *Text interpretation*. Moscow: Enlightenment (in Russ.)
4. Zemskaja, E. A. (1990). Word-formation and text. *Voprosy jazykoznanija (Questions of Linguistics)*, 6. 17–30. (in Russ.)
5. Ashurova, D. U. (1991). *Derivative in the light of communication theory of language (stylistic aspect)*. Tashkent: Publishing FAN (in Russ.)
6. Selivanova, O. O. (2012). *World of consciousness in language. Monographic edition*. Cherkasy: Ju. Chabanenko (in Ukr. and Russ.)
7. Semenko, M. (1985). *Poetries*. Kyiv: Soviet writer (in Ukr.)

SELIVANOVA Olena Oleksandrivna,

Doctor of Philological Sciences, Full Professor, Head of the Department of Translation Theory and Practice, Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

e-mail: o_selivanova@ukr.net

ONOMASIOLOGICAL COHERENCE IN MYKHAIL SEMENKO'S POETIC WORKS

Abstract. Introduction. *Coherence is simultaneously textual and discursive category that also exists beyond textual boundaries. This category provides for the integrity of the author's idiostyle, the certain literal method and type of discourse, as well as the corresponding cultural semiosphere. Taking into consideration this fact the typology of coherence needs consideration. According to the cohesive ties the book "Cognitive onomasiology" deals with one of the unstudied types of coherence – onomasiological coherence, based on the repetition of some derivational components of words, words' roots and general nominative mechanism of word-formation in the writer's works.*

Purpose of the article is to characterize the peculiarities of onomasiological coherence in the Ukrainian futurist M. Semenko's works as the feature of his idiostyle. To reach it the certain tasks are to be fulfilled: 1) to describe the ways of onomasiological coherence realization in M. Semenko's works via basic futuristic canons; 2) to establish the basic patterns of regularly used onomasiological mechanisms in author's poetry; 3) to determine the functions of onomasiological coherence in the poetic works; 4) to define the cognitive background of the onomasiologically coordinated lexemes' motivators.

Methods. This article uses a complex set of methods for analyzing the material of the research: contextual-interpretation analysis, morphemic, word-building and cognitive-onomasiological analyses.

Results. Coherence is the textual category that mediates the development of the text topics, the formation of its informativity. It enforces the integration of all textual levels to create textual integrity, as well as text perception and understanding. Onomasiological coherence is based on the repetition of the derivational components of words, words' roots and general nominative mechanism of word-formation.

Conclusion. M. Semenko's poetry combines the canons of the world's avant-garde with romanticism and dreaminess, emotionality and lyricism, inherent in the Ukrainian culture and ethnic consciousness. The peculiarity of the onomasiological coherence in M. Semenko's works is stipulated by the author's positioning as the founder of the Ukrainian quero-futurism.

Key words: onomasiological coherence, futurism, motivation, onomasiological structure, composite, denominative verb.

Надійшла до редакції 29.03.16

Прийнято до друку 14.04.16

УДК 420+808.803.2+801.93

ЗЕЛЕНА Інна Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
германської філології та методики викладання
іноземних мов Південноукраїнського
національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
e-mail: zsa777green@ukr.net

ЕСТЕТИКА ПЕЙЗАЖУ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВОПОЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті розглянуто естетику пейзажу як об'єкт лінгвопоетичного дослідження. Лінгвопоетичний аналіз тексту інтерпретовано як такий, що вирізняється багатовекторністю і багатовимірністю, охоплює особливості мовної організації тексту, функції поетичного інструментарію у його складі й естетичну цінність окремих конструктів. На матеріалі описової поеми відзеркалено естетичну функцію пейзажу в англомовному поетичному дискурсі.

Ключові слова: англомовний поетичний дискурс, пейзаж, естетика пейзажу, естетична функція, описова поема, поетичний інструментарій, поетична фоніка.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження в галузі стилістичного аналізу словесно-художньої творчості акцентують увагу на лінгвопоетичному аспекті її інтерпретування, тобто осягненні англомовного поетичного дискурсу в площині розгортання авторського задуму, імплементованого ним поетичного інструментарію в кореляції з естетичним наповненням самого твору. Ґрунтуючись на лінгвостилістичному аналізі, лінгвопоетичне дослідження центрує увагу передусім на елементах плану вираження, тобто авторській маніфестації певних естетичних констант крізь призму поетичної тканини віршованих пасажів. У цьому аспекті набуває важливості осмислення естетики пейзажу як об'єкта лінгвопоетичного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що пейзаж є конструктивним елементом художнього тексту. Джерельну базу дослідження склали праці в галузі стилістики й інтерпретації художнього тексту (І. Арнольд, І. Гальперін, В. Кухаренко); лінгвопоетики (О. Ахманова, С. Гаспарян, В. Задорнова); поетики (В. Виноградов, Р. Якобсон); теорії літератури (М. Бахтін); естетики пейзажу (Л. Будагова, Л. Петрухіна).

Мета статті полягає в осягненні естетики пейзажу як об'єкту лінгвопоетичного дослідження на підґрунті аналізу англомовного поетичного інструментарію пейзажної лірики описової поеми Дж. Томсона «Пори року» у кореляції з її естетичним сенсом.